

SZIRMAI KÁROLY SZOBRA ELŐTT

Évtizedeken át mondogatták és írták a nagy bácskai csatorna két partján írók és kritikusok, hogy mostoha a világ, amelyben élniük adarott. Még a legtehetségesebbeknek is ott motozott szüntelenül az elvágyódás, és élt a hit, hogy mást jobb lenne élni, mert ott az író „író” lehetne és megbecsülésnek örvendhetne, a művészi szó pedig nem a porba fulladna.

Most, Szirmai Károly verbászi szobra előtt — a jeles író életművének méltatása helyett, hiszen azt jól ismerik Verbászon is, tartományunkban is — arra kell emlékeztetnünk, hogy a felszabadulás után, különösen pedig az utóbbi években gyökeresen megváltozott nemcsak az író és a világ viszonya általában, hanem a közösség művészethez való viszonya egészen konkrét formáiban is. Az írói munka társadalmi megbecsülésének jelét kell tehát ebben a szoborban is látnunk, hiszen az a közösség emelte, amelynek Szirmai Károly majdnem ötven esztendőn át dolgozó tagja volt cukorgyári tisztviselőként és szépíróként egyaránt, hiszen művészetét Verbász embereinek élete ihlette, s ha tájképet festett, azt ábrázolta, ami a szeme előtt volt: a csatornapartot, a síkságot, amely mögött a Fruška gora lamkái kéklettek. A legszebb írói álom beteljesülését látjuk tehát most, amikor lehull a lepel Baranyi Károly Szirmai-szobráról, a „szeretném, ha szeretnének és lennék valakie” — ahogyan egykoron Ady Endre megfogalmazta az íróban élő közösség utáni vágyat. Természetesen nem pusztán csak szobrokon lehet mérni a közösség megbecsülésének fokát, hiszen a társadalomnak az íróval szembeni megváltozott viszonyulását más mozzanatok is jellemzik. De a szobrokon, ezen a Szirmai-szobron is, hiszen a verbásziak beszédesen, szó szerint szemmel láthatóan tesznek tanúságot Szirmai Károly művészetéről, s tanítják példamutatásukkal az ifjú és az eljövendő nemzedékeket az alkotói munka megbecsülésére és tisztelésére. Ennek tudatában tisztelegjünk most Szirmai Károly munkássága előtt — itt, szobránál, amely arcvonásait őrzi, s könyveit olvasva, amelyből tisztán, félreérthetetlenül a művész szól hozzánk az ember életéről és a világ dolgairól.

BORI Imre

A DÍJAZOTT KÖNYVRŐL

Németh István talán a legkiegyensúlyozottabb, legbiztosabb kezü írónk. Éppen ezért rendkívül szabatosan, röviden, tehát merészen fogalmaz akkor is, amikor írószágról, alkotó módszeréről, műhelyvitokról, írói elképzeléséről vagy éppen kezdeti lépéseiről vall. A díjazott *Lepkelánc* című kötetéhez amolyan előszófélét írt; gyerekeknek és felnőtteknek. Gárdonyi Gézára, az *Egri csillagokra* hivatkozik; hogy előntötte szemét a könny, amikor az *Egri csillagokat* először olvasta, azután újra elolvasta, azután már ez nem volt elég, írnia kellett. „Mellékes, hogy mit, fontos, hogy szívbe markoló legyen. Hogy aki elolvassa, azt megindítsa... Szavakat kezdem gyűjteni, kapkodva, mint torkos tyúk a szemeket; szemügyre vettem az embereket, a fákat, a füveket, a madarakat, a felhőket; odafigyelve izleltem meg a falatokat a számban; milyen illata van a hajnalnak; hogyan írhatnám le tökéletesen azt a képet, mikor megy le a nap, és átvilágítja a zsenge eperfa rügyeket... no meg, ami eddig mellékes volt számomra, rendszeresen falva olvastam.”

És írt. Szívbe markolóan is. Ezt lehetett idézőjelben és idézőjel nélkül mon-

dani. Idővel az idézőjelek teljesen elkoptak. A *Lepkelánc* vékony kis kötet, de ebben a vékony kötetben is, a harmadik bővített kiadásban érzékelni lehet az idézőjelek teljes eltűnését. És érzékelni lehet a megtett út veszélyes buktatóit.

Mert Németh István veszélyes határokig merészkedett, nagyon sokszor azon a választóvonalon egyensúlyozott, amelyen túl az érzelmek már érzélgőssé dagadhatnak. Persze itt a választóvonal közelében legélénkebbek a színek, legváltozatosabbak a képek, legerőteljesebbek a mozdulatok. Bőségesen kínálkoznak a lehetőségek valaminek az újraterméséhez, egyáltalán: valaminek a megteremtéséhez. Össze kell gyűjteni a színeket, képeket, mozdulatokat, akár egy eltaposott törökszegfű, eldobott cifra fakanál, akár egy ikorcs kutya ürügyén, vagy éppen amiatt. Mindenesetre bűn lenne nem összegyűjteni, és nem formálni egységgé mindezt, akármilyen kockázattal jár. Egyébként is a komolyan leírt szó mindenkor a kockázatvállalást is jelenti.

Németh István komolyan ír: gyerekeknek és felnőtteknek, és sokkal többet ad a pusztá szívbe markoló élménynél, ami pedig önmagában sem kevés. A veszélyes határokon is biztonságban van. Ami vállalt, tudatosan vállalta és vállalja, bízott, mert bízhatott magában; egy-egy novella, a befejezett munka erre utal.

Lepkelánc: vagy másfél méter hosszú, cérnára felfűzött, színes lepkék; novellák egy vékony kötetbe foglalva, gyorsan elmondott kis történetek csattanóval vagy csattanó nélkül; történetek, melyeknek hangulata, érzelmvilága, váltakozó és egyre gazdagodó színei ma már tartósan belevésődtek irodalmunkba. Nagyon jó, hogy így van.

Mögötte pedig: darabokra tört kőkecske, melynek hasából aranypénzek hullottak ki valamikor, rengeteg aranypénz; az óvatosság, a félelem, talán a bölcsesség is a föld alá rejtette a csillogó aranypénzeket, itt vándorolnak a közeliünkben, körülöttünk; tiszta sötét esteiken néha kékes láng csap fel: tisztul az arany. A régi öregek, aztán a gyerekek időnként látni vélik a lángokat. Ha mélyre ásnak, a lángok helyén aranypénzek helyett leginkább üres rókaljukakat találnak. És az egykori híres betyárok barlangjait is hiába keresik, végül jobb híján pókokat öntenek.

Legtöbben felhagynak a kincskereséssel. Az író folytatja.

Keserves, nehéz munka a kincskeresés, különösen, ha komolyan csinálja az ember. Márpedig ezt csak komolyan lehet csinálni. De ha a kincskereső jó író, neki van igazsága. A *Lepkelánc* keservesen megírt, könnyen olvasható rövid történetei is tanúsíthatnak erről.

Új irodalmi díjat osztunk ki, ezúttal először. Évről évre kiosztják majd a Szirmai Károly Irodalmi Díjat. Szeretnénk, ha értéke, rangja lenne ennek a díjnak. Természetesen ez attól függ, hogy milyen írók, milyen könyvek érdemlik majd ki. Az indulás biztató.

Először Németh István kapja, *Lepkelánc* című kötetéért.

GION Nándor

LEVÉLFÉLE SZIRMAI KÁROLYHOZ

Megkaptam, kedves Károly bátyám, a csillagokon feladott táviratodat, amelyben örömet és jókívánságot fejezed ki abból az alkalomból, hogy esendő művecskémnek ítélték oda a Rólad elnevezett s ezúttal először kiosztásra kerülő